

Sprawozdanie z konferencji „Media publiczne wobec wyzwań epoki cyfrowej”, Warszawa, 19–20 czerwca 2015

Teresa Sasińska-Klas

Institut Dziennikarstwa Uniwersytetu Warszawskiego był organizatorem międzynarodowej konferencji zorganizowanej w dniach 19–20 czerwca 2015 r., która została poświęcona roli mediów publicznych wobec wyzwań epoki cyfrowej. Była ona tematyczną kontynuacją oraz rozszerzeniem problematyki podjętej w 2014 r. na seminarium zorganizowanym wspólnie przez ID UW oraz Krajową Radę Radiofonii i Telewizji na temat roli mediów w ekosystemach cyfrowych. W czerwcowej konferencji wzięło udział wielu ekspertów i badaczy z krajów europejskich (ze Szwajcarii, z Austrii, Wielkiej Brytanii, Danii, Bułgarii, Niemiec, Chorwacji, Węgier, Ukrainy, Turcji, Finlandii, Albanii, Włoch i Polski). Łącznie w tej dwudniowej konferencji uczestniczyło blisko 90 osób.

Prof. dr hab. Alojzy Nowak, prorektor Uniwersytetu Warszawskiego ds. badań naukowych i współpracy, otworzył konferencję, podkreślając otwartość uczelni na debaty pomiędzy teoretykami i praktykami w różnych obszarach życia społecznego, w tym w mediach, które współcześnie odgrywają niezwykle znaczącą rolę w sferze publicznej. Następnie dziekan Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych prof. dr hab. Janusz Adamowski i dyrektor Instytutu Dziennikarstwa UW prof. dr hab. Marek Jabłonowski powitali przybyłych na konferencję gości, podkreślając równocześnie wagę i aktualność problematyki podjętej w konferencji, zarówno w wymiarze krajowym, jak i europejskim.

Konferencję rozpoczęło wystąpienie wprowadzające dyrektora Media Intelligence Service z Europejskiej Unii Nadawców w Genewie Roberto Suareza Candela, który w bardzo interesujący sposób w wystąpieniu zatytułowanym *PSM. Your time to change has arrived* nakreślił te mechanizmy i procesy, które w ostatnich kilkudziesięciu latach prowadziły do ewolucji mediów publicznych, a następnie poddał analizie skutki tego procesu obserwowane w europejskiej przestrzeni publicznej. Wskazał tym samym, co znajduje się w głównym nurcie zainteresowań i analiz podejmowanych przez ekspertów działających w European Broadcasting Union i jakie są najnowsze ustalenia w tym zakresie. Równocześnie Candel poddał wnikliwej i krytycznej analizie słabości oraz ograniczenia dotyczące funkcjonowania mediów publicznych w wymiarze europejskim, postulując, by w toku rozpoczynającej się konferencji podjąć bardziej pogłębioną refleksję nad tym, jak media publiczne mogą skutecznie funkcjonować w europejskiej przestrzeni publicznej na rzecz budowania kapitału społecznego, a także bardziej aktywnie niż dotąd uczestniczyć w tworzeniu społeczeństwa obywatelskiego.

Po wystąpieniu wprowadzającym przedstawiciela European Broadcasting Union, które wzbudziło wielkie zainteresowanie wśród uczestników konferencji oraz dyskusję, rozpoczęła się pierwsza sesja plenarna zatytułowana „Debata o wyzwaniach dla mediów publicz-

nych” („Multistakeholder dialogue on challenges for European public service media”), którą poprowadził dziekan WDiNP UW prof. dr hab. Janusz Adamowski. W tym panelu referentami byli Lizzie Jackson z Ravensbourne (Wielka Brytania), Konrad Mitschka z Oesterreichische Rundfunk und Fernsehen (ORF) z Wiednia, Sławomir Rogowski – członek KRRiTV, Andrzej Siezieniewski – prezes zarządu Polskiego Radia SA i Marian Zalewski – członek zarządu TVP SA. Referenci w swoich wypowiedziach wskazywali na wielorakie uwarunkowania oraz problemy związane ze zmieniającą się pozycją nadawców publicznych w europejskiej przestrzeni medialnej i wskazywali na narastające trudności w utrzymaniu ich konkurencyjnej przewagi w stosunku do nadawców komercyjnych. Podkreślali mocne strony i wielowymiarowe osiągnięcia nadawców publicznych, ale równolegle wskazywali na zagrożenia i wyzwania w dążeniu do utrzymania przez nich dotychczasowej wiodącej pozycji na europejskim rynku medialnym. Nie można stwierdzić, że konkluzje tych wystąpień były w swym tonie pesymistyczne, bo tak nie było. Niemniej wszyscy uczestnicy panelu podkreślali narastającą ilość wyzwań, a także finansowe ograniczenia, na jakie napotykają nadawcy publiczni, co – jak sami postulowali – winno ich stymulować do podejmowania bardziej innowacyjnych działań w zakresie uatrakcyjniania oferty programowej oraz kontynuowania modernizacji technologicznej tego sektora medialnego. W dyskusji wskazywano także na konieczność bardziej wnikliwego rozpoznawania potrzeb odbiorców, które wyraźnie zmieniają się we współczesnym społeczeństwie i postulowano, aby proces diagnozowania potrzeb odbiorców medialnych stał się w większym stopniu niż obecnie przedmiotem działalności regulatorów mediów publicznych oraz sterników mediów. Ponadto proponowano, aby podjąć bardziej rozbudowany multiscreening wartości prezentowanych w mediach publicznych po to, by wartości upowszechniane przez media publiczne pozostawały w funkcjo-

nalnej zależności do założonej misji edukacyjnej nadawców publicznych.

Drugi panel, który poprowadził prof. dr hab. Tadeusz Kowalski, dotyczył rozważań skupionych wokół tematu „Ewolucja mediów publicznych w XXI wieku” („Evolution of public service media in the 21st century”). W dyskusji wzięło udział sześciu zaproszonych gości: Michał Maliszewski – Polskie Radio dla Zagranicy, Christian S. Nissen – ekspert medialny z Danii, Agnieszka Ogrodowczyk – dyrektor Departamentu Strategii Biura KRRiT, Marian Szofucha – Związek Pracodawców Mediów Publicznych, Bissera Zankova – członek Steering Committee on the Media and Information Society (CDMSI w Radzie Europy, ekspert medialny z Bułgarii) oraz Wiesław Łodzickowski – dyrektor Departamentu Rozwoju i Technologii, TVP Technologie.

Tę drugą sesję tematyczną rozpoczęło wysoce interesujące wystąpienie prof. Nissena z Danii, który nakreślił ramy tworzącego się i zmieniającego na naszych oczach nowego środowiska mediów cyfrowych. Zastanawiając się nad tym, jaką rolę mają do spełnienia współcześnie media publiczne, Nissen zaproponował podjęcie bardziej pogłębionego analitycznego podejścia do badań oraz rozważań nad tym zagadnieniem o kwestie dotyczące uwarunkowań społecznych wpływających na relacje pomiędzy odbiorcami a mediami (publicznymi w tym przypadku). Podkreślał, że dynamika zmian potrzeb jednostkowych, a także społecznych, wpływ nowych technologii informacyjnych na sposób zaspokajania potrzeb wywołują głębokie przeobrażenia w obrębie różnych grup odbiorców oferty medialnej (tych, korzystających z dostępu do nowych technologii informacyjnych, jak i tych, których można określić jako odbiorców preferujących tradycyjne formy kontaktu z mediami). Taka sytuacja ma znaczący wpływ na to, co przyciąga ich do oferty proponowanej przez media publiczne, a co jest odbierane jako atrakcyjny segment oferty mediów komercyjnych. Ten

element konkurencyjności ofert programowych, który jest niekwestionowanym faktem społecznym, winien – zdaniem referenta – stymulować nadawców publicznych do zwrócenia wnikliwszej uwagi na to, czym można przyciągnąć uwagę odbiorcy w otaczającym nas, zmieniającym się dynamicznie świecie określanym jako płynna ponowoczesność.

Pozostali paneliści podnosili konieczność bardziej elastycznego odniesienia się regulacji prawnych wobec dynamicznie zmieniającego się otoczenia społecznego. To także postulat wyrażony przez Bissereę Zankovą wskazujący na potrzebę zmiany podejścia ze strony regulatorów do prawnego aspektu dotyczącego stabilizowania i porządkowania zmieniającego się rynku medialnego. Jest to postulat ze wszech miar słuszny, choć niełatwy w realizacji, co podkreślano. Z kolei Agnieszka Ogródowczyk z KRRiTV przedstawiła złożoną sytuację finansową nadawców publicznych w Polsce, którzy aktualnie pozyskują tylko 20% wpływów z opłaty abonamentowej wnoszonej przez odbiorców mediów publicznych (inne źródła sugerują, że jest to nawet mniej, ok. 12% wpływów). Taka sytuacja w przypadku naszego kraju stawia pod znakiem zapytania możliwość realizacji misji publicznej, bowiem tak niski poziom finansowania działalności nadawców publicznych przez opłatę abonamentową czyni wręcz niemożliwą realizację przyjętych zadań – i to podnosiła w swoim wystąpieniu Ogródowczyk.

Ten stan oznacza pilną konieczność redefinicji misji nadawcy publicznego i podjęcie bardziej zdecydowanych działań przez ciała regulujące oraz ustawodawcę w naszym kraju, aby tę niekorzystną sytuację rozwiązać w skuteczny sposób. W innym wypadku mówienie w Polsce o nadawcach publicznych – w oparciu o obowiązujące w krajach europejskich i stosowane w praktyce zasady – będzie rozmijać się z rzeczywistością w krajach europejskich i obowiązującymi tam standardami działania nadawców publicznych. Ten strukturalny kryzys wymaga

szybkiego uregulowania, co postulowała przedstawicielka KRRiT, bowiem w obecnym kształcie i praktyce działania jest on dysfunkcyjny zarówno dla działalności nadawców publicznych w Polsce, jak i dla regulatora mediów publicznych.

Michał Maliszewski reprezentujący Polskie Radio dla Zagranicy podkreślał, że radio publiczne w Polsce w programach adresowanych dla odbiorców za granicą cieszy się dużym uznaniem i słuchalnością, co oznacza, że jego oferta jest atrakcyjna i znacząca w pakiecie działalności radia w szeroko rozumianym wymiarze publicznym.

Wiesław Łodzikowski w swojej prezentacji zwracał uwagę na zauważalny od dłuższego czasu trend wskazujący, że nowe technologie medialne zmieniają w ostatnich kilkunastu latach funkcjonowanie telewizji jako kanału medialnego. Niemal całościowe pokrycie cyfrowe telewizji naziemnej w naszym kraju (99,6%, czyli 14 mln gospodarstw domowych) wskazuje na wysoki potencjał nadawcy publicznego odnośnie jego możliwości dotarcia do odbiorców. Do tego dochodzi platforma hybrydowa łącząca telewizję naziemną cyfrową i internetową, co pozwala badać i diagnozować oczekiwania i potrzeby odbiorcze ok. 1,3 mln użytkowników telewizji publicznej. Jest to – podkreślał referent – wysoce obiecująca sytuacja technologicznego podłoża działalności nadawców publicznych w Polsce.

Panelista Marian Szołucha podkreślał, że współistnienie w naszym kraju od początku lat 90. XX wieku nadawców publicznych i komercyjnych prowadzi do wzrostu poziomu pluralizmu i konkurencji pomiędzy nadawcami oraz poszerza sferę wolności i swobody wypowiedzi, a to należy ocenić pozytywnie.

Reasumując, z argumentów jakie padały z ust uczestników panelu można wysnuć następujący wniosek: na poziomie rozpoznania potrzeb użytkowników telewizji publicznej w Polsce znajdujemy się w wysoce korzystnej sytuacji, natomiast na poziomie źródeł finanso-

wania tej szeroko rozpoznanej kategorii odbiorców mediów publicznych zwraca uwagę brak materialnych podstaw do tego, aby te potrzeby i oczekiwania społeczne realizować w sposób satysfakcjonujący, zgodnie z misją nadawcy publicznego, finansowanego głównie przez opłatę abonamentową. Co prawda wyróżnia to pozycję nadawcy publicznego w Polsce na tle innych europejskich nadawców publicznych, ale w sposób negatywny, jeśli idzie o źródła finansowania tej działalności. To wysoce niekorzystny trend...

Trzeci panel plenarny dotyczył również aktualnego tematu. „Publiczność mediów publicznych: wyzwania dla dziennikarzy” („The public public service media: challenges for journalists”) poprowadziła prof. dr hab. Teresa Sasińska-Klas z Instytutu Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ. Jego uczestnikami byli: prof. dr hab. Bogusława Dobek-Ostrowska z Instytutu Politologii UW, dr hab. Alicja Jaskiernia z Instytutu Dziennikarstwa UW, Andrzej Krajewski z KRRiT, dr hab. prof. AFM Katarzyna Pokorna-Ignatowicz oraz dr hab. Lucyna Szot z Instytutu Politologii UW. W swoim przebiegu miał on, odmiennie od poprzednich, wysoce dynamiczny i interaktywny charakter. Referenci panelu skupili się przeważnie na przedstawieniu wyzwań stojących przed dziennikarzami, natomiast w mniejszym stopniu zwrócili uwagę na publiczność mediów zmieniającą się pod wpływem rozwoju i coraz szerszego wykorzystania nowych technologii informacyjnych.

Wyzwania jakie stoją przed dziennikarzami są ściśle powiązane ze zmieniającą się kategorią odbiorców medialnych, bowiem to właśnie dziennikarze muszą uwzględniać potrzeby tych, do których są adresowane wytwory ich działalności zawodowej, czyli odbiorców. Bardzo jednoznacznie na tę zależność wskazywała dr hab. Lucyna Szot w swoim wystąpieniu, które w konsekwencji wywołało żywą dyskusję na temat etosu pracy dziennikarza, jego zadań i obowiązków realizowanych w zmieniającym się otoczeniu społecznym.

Licznie obecni na konferencji przedstawiciele środowiska dziennikarskiego w Polsce oraz reprezentanci organizacji skupiających dziennikarzy w bardzo emocjonalny i wartościujący sposób przedstawiali zmiany, jakie dokonały się w ostatnich kilkudziesięciu latach w tej profesji. Ich zdaniem są one niekorzystne i prowadzą do deprecjacji zawodu w oczach polskiej opinii publicznej. Równocześnie w swoich wystąpieniach demonstrowali niechęć do podejmowania wspólnych działań na rzecz dzisiaj już bardzo rozbudowanej grupy zawodowej, jaką są dziennikarze i przedstawiciele zawodów okołomedialnych. Podkreślali również słabości organizacyjne środowiska dziennikarskiego, podzielonego ideowo, sfragmentaryzowanego, niechętnego do współpracy i kooperacji w zakresie obrony swoich interesów zawodowych, natomiast w większym stopniu zorientowanego na przeszły, historyczny już etos dziennikarza wykreowany w mediach państwowych w poprzednim systemie społeczno-politycznym.

Końcowym postulatem zaproponowanym przez obecnych na konferencji dziennikarzy, i wspartym przez organizatorów spotkania, była propozycja dotycząca powrotu do wzajemnych kontaktów oraz współpracy środowiska naukowego i dziennikarskiego w rozwiązywaniu problemów tej, skądinąd znaczącej społecznie, grupy zawodowej w naszym kraju.

Drugi dzień konferencji przybrał inną organizacyjną postać. W salach dawnej Biblioteki UW zorganizowano obrady dwóch rozbudowanych grup roboczych, które równolegle zajmowały się dwoma zagadnieniami: 1. „Media policy and public media stakeholdres” (14 wystąpień tematycznych); 2. „Media publiczne w ekosystemach cyfrowych” (14 wystąpień).

W obu grupach pogłębionej analizie poddawano aktualne problemy, z którymi stykają się media publiczne w krajach europejskich, takie jak: konieczność redefinicji roli mediów publicznych; postulowane nowe wymiary misji publicznej; propozycje zmian w zakresie polityki medialnej; zawartość mediów publicznych;

media publiczne w nowych mediach; zmieniający się odbiorcy mediów publicznych. Jeśli pierwszy dzień konferencji w analizie problematyki dotyczącej mediów publicznych można określić jako diagnostyczny, to w drugim dniu dominowało podejście prognostyczne. Referenci przede wszystkim starali się przedstawić propozycje i postulaty sugerujące, w jakim kierunku winne podążać media publiczne, aby utrzymać swoją pozycję jako wpływowego i prestiżowego nadawcy.

W ostatniej części konferencji zostały przedstawione dwa raporty analityczne będące materiałem powstałym na podstawie rozważań podjętych na wcześniej zorganizowanych konferencjach. Pierwszy raport, który został opracowany w dwóch wersjach językowych (polskiej i angielskiej) przez dr hab. Alicję Jaskiernię i dr. Michała Głowackiego z ID UW, pt. *Democratization of media policy in the digital ecosystems / Demokratyzacja polityki medialnej w ekosystemach cyfrowych* ukazał się nakładem Oficyny Wydawniczej ASPRA-JR (Warszawa 2015). Raport powstał w wyniku dyskusji oraz materiałów przygotowanych na seminarium naukowe pt. „Demokratyzacja polityki medialnej w ekosystemach cyfrowych – przykład Polski”, które odbyło się 17 października 2014 r. w Uniwersytecie Warszawskim. Jego organizatorzy, tj. Instytut Dziennikarstwa UW oraz Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, podjęli się organizacji roboczego w charakterze, jednakże głęboko analitycznego i wnikliwego oglądu procesu demokratyzacji polityki medialnej w krajach europejskich, ze szczególnym zwróceniem uwagi na Polskę.

Drugi raport został przygotowany przez Lizzie Jackson (Ravensbourne, Wlk. Brytania) i dr. Michała Głowackiego z ID UW jako materiał analityczny opatrzony tytułem *Public service media management: In search for new models of public service media in the era of social change and new technologies*. Zawiera on prezentację wyników rozważań podjętych w trakcie warsztatów zorganizowanych w Warszawie w ramach European Science Foundation w dniach 12–13 maja 2013 r. i został zaprezentowany przez obydwój autorów. Raport zawiera analizę mechanizmów występujących w obrębie procesu zarządzania w mediach publicznych – dotychczasowych praktyk i nowych sposobów działania, wykorzystania nowych mediów w strukturach działania mediów publicznych, zarządzania w mediach publicznych z wykorzystaniem aktywności obywatelskiej. Ponadto proponuje listę tematów badawczych, których podjęcie posłużyłoby wzbogaceniu warstwy analitycznej tej problematyki.

Konferencję zamknęło podsumowanie dokonane przez prof. dr Teresę Sasińską-Klas i dr hab. Alicję Jaskiernię, w którym podkreślono wysoką wartość merytoryczną obrad oraz towarzyszących im przez dwa dni dyskusji, które dotyczyły nowych wyzwań, z jakimi obecnie mierzą się media publiczne funkcjonujące w europejskiej przestrzeni społecznej. Wskazano również na zasadność kontynuowania rozważań nad zmieniającą się architekturą działania mediów publicznych i rolę, jaką mają spełniać w ramach społeczeństw żyjących w krajobrazie cyfrowym, którego cechą wyróżniającą jest płynność i zmienność.